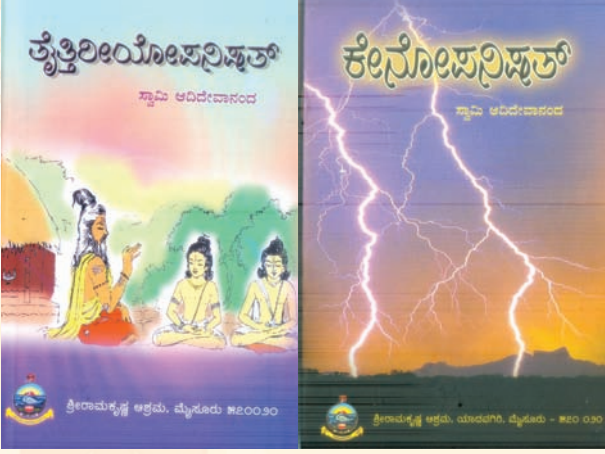

5. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ, ಯಾದವಗಿರಿ, ಮೈಸೂರು
-570020 ಫೋನ್: 0821-2412424, 2417444

ಸ್ವಾಮಿ ಆದಿದೇವಾನಂದರು ಪ್ರಮುಖ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ, ಅನುವಾದ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಿರುವ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ಆಶ್ರಮವು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿ ಸೋಮನಾಥಾನಂದರ 'ಉಪನಿಷತ್ ಭಾವಧಾರೆ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸರಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ನೀಡಿದೆ.

6. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ,
ಹಾಸನ-573211 ಫೋನ್: 91-8175-273820

ಇಮೇಲ್: Email: secretary@adhyatmaprakasha.org

ಇದು ಶ್ರೀ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದೇಂದ್ರ ಸರಸ್ವತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತವಾದ ಸಂಸ್ಥೆ. ಶಾಂಕರವೇದಂತಪ್ರಚಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಳು ಗೃಹ ಕಾರ್ಯ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿ ದಲ್ಲದೆ, ನೂರಾರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದು ವೇದಾಂತ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೇ ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟ ಮಹಾತ್ಮರು ಇವರು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರ ಕೊಡುಗೆ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದುದು. ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯುವ ಮತ್ತೂ ಎರಡು ವಿಳಾಸಗಳು ಹೀಗಿವೆ:

i) ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, 68, 2ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, ATL ರಸ್ತೆ, 6ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ತ್ಯಾಗರಾಜನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು 5690 028 ಫೋನ್: 080 2676 5548

ii) ವಿವೇಕಹಂಸ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗೋಖಲೆ ಬಸವನಗುಡಿ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 019 ಫೋನ್: 3294 9378

6. Motilal Banarsidas Publishers Private Limited,

A-44, Naraiana Industria Are, Phase - I,
New Delhi - 110 028 (INDIA)

Tel: (91-11) 25795180, 25792734, 25793423,

Email: web@mlbd.com

website: www.hotelsharada.com, E-mail : hotelsharada@gmail.com

Ph: +91-080-6455 3338, + 91-080-2220 1044, Fax : +91-080-2220 3334

HOTEL SHARADA

1. Opposite: Bangalore City Railway Station
2. Opposite : Kempegowda Bus - Station (KBS)
3. Opposite : Majestic Metro Station

25/3, Kempegowda Circle, Bangalore - 560 009, Near Upparpet Police Station

ಭಗವದ್ಗೀತೆ : ಸಾಧಕರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೈಪಿಡಿ

ಡಾ. ಕೆ.ಎಲ್.ಪ್ರಸನ್ನಾಕ್ಷಿ

ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥವೆನಿಸಿರುವ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನೇ ಹೇಳಿದ ಉಪದೇಶಗಳ ತವನಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವೂ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿರುವ ಈ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಯೋಗ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿರುವ ಲೇಖಕಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ನಿವೃತ್ತ ಕಾಲೇಜು ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲ ರಾಗಿರುವ ಇವರು ಹಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಹಲವಾರು ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ಈ ಶರೀರ ಇರುವುದು ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಎಂಬುದು ಮಾನವನ ಭಾವನೆ. ಆದರೆ 'ಶೀರ್ಯತೇ ಇತಿ ಶರೀರಂ' - ಎಂದು 'ಶರೀರ' ಶಬ್ದವೇ ಅದು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತಾ ನಾಶವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುವಂತಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಧರ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸ ಬೇಕು. ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾದ ಅದು ದೊರಕಿರುವಾಗ ಈ ಶರೀರವೆಂಬ ನೌಕೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಸಾರ, ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ, ಚಕ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಬಿಡಬೇಕು. ಯಾರು ಇದರ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ತನ್ನ ನಾಶವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ.

**ನೃದೇಹಮಾದ್ಯಂ ಸುಲಭಂ ಸುದುರ್ಲಭಂ |
ಪ್ಲವಂ ಸುಕಲ್ಪಂ ಗುರುಕರ್ಣಧಾರಂ |
ಯದಾನುಕೂಲೇನ ನಭಸ್ತೇರಿತಂ |
ಪುಮಾನ್ ಭವಾಬ್ಧಿಂ ನ ತರೇತ್ ಸ ಆತ್ಮಹಾ ||**

ಎಂದು ಭಾಗವತ (೧೧-೨೦-೧೭) ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಷಾಯ ಧರಿಸಿ ಕಾಡು ಸೇರಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕೆ ?! ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಸಂಕಲ್ಪವೇ ಅದಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದರ ರಕ್ಷಣೆ

ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಸಂನ್ಯಾಸ - ಎಂದು ಆಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು, ಸೃಷ್ಟಿರಹಸ್ಯದ ಮರ್ಮವನ್ನರಿತ ಧರ್ಮದರ್ಶಿ ಋಷಿಮುನಿಗಳು, ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಜೊತೆಗೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೇದವ್ಯಾಸರೂ 'ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಾಃ ಸಮಮೇವ ಸೇವ್ಯಾಃ' (ಮಹಾಭಾರತ, ಶಾಂತಿಪರ್ವ, ೧೭.೭೪೦) ಎಂದು ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ರೂಪ, ತ್ರಿವರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಸೇವಿಸಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ತ್ರಿವರ್ಗದ ಉಪಯೋಗ ಹೇಗಾದಾಗ ಹೇಗಿದ್ದಾಗ ಅದು ತಾರಕವಾಗುತ್ತದೆ, ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತ ವಾಗಿರುವ ಕೃತಿ, 'ಭಗವದ್ಗೀತೆ.' ಇದು ಸಂಸಾರಿ ಸಾಧು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಾಧಕರಿಗೂ, ಸಮಾನವಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ತತ್ತ್ವಬೋಧಕ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಪ್ರೇರಕ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದು ದಿಗ್ವಿಜಯ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ (ಅಂದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಶರೀರಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಸಾಧಕ ತೆಗೆ) ಹೊರಟಿರುವ (ಪ್ರಸ್ಥಾನ = ವಿಜೇಗೀಷೋಃ ಪ್ರಯಾಣಂ) ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ವೇದಾಂತ ಗ್ರಂಥ

ಗಳು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು (ಸಮೂಹವನ್ನು) 'ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯ' ಎಂದು ವೇದಾಂತ-ವಿಜ್ಞಾನ-ಸುನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥರಾದ ತತ್ತ್ವವಿಮರ್ಶಕರು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ವಾದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ 'ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ'ಗಳು, ವೇದಗಳ ಉಪಸಂಹಾರರೂಪವಾದ 'ಉಪನಿಷತ್ತು'ಗಳು ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಗೀತೆ.

ಭಗವದ್ಗೀತೆ ವ್ಯಾಸರು ಬರೆದಿರುವ ಮಹಾಭಾರತದ ಭೀಷ್ಮ ಪರ್ವದ ಒಂದು ಭಾಗ. ಈ ಪರ್ವದ ೧೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ೪೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗಿನ ಭಾಗವನ್ನು ವ್ಯಾಸರು 'ಭಗವದ್ಗೀತಾ ಪರ್ವ' ಎಂದೇ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಗೀತಾಪರ್ವದ ೨೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ೪೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದವರೆಗಿನ ಭಾಗವನ್ನು 'ಭಗವದ್ಗೀತೆ' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಮೊದಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಇದಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ನಂತರ ಎಷ್ಟೋ ಗುರುಗಳು, ಸಾಧಕರು, ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ತಾನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಧರ್ಮದ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿ ಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ಜಾರಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ - "ಈ ಕಶ್ಮಲ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಿತು? ಈ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಹೃದಯದೊರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಬಿಡು, ದುಃಖಪಡಬೇಕಿಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ದುಃಖಿ ಸುತ್ತಾ ದೊಡ್ಡ ವಿಧ್ವಾಸನಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದೀಯೆ, ಏಳು, ಎದ್ದು ಮೈ ಕೊಡವಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೋ" ಎಂದು ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮದ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ನಿತ್ಯಸತ್ಯಗಳು. ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತಹವು.

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಧರ್ಮವೂ ಇದೆ. ನಿವೃತ್ತಿಧರ್ಮವೂ ಇದೆ. ಸೃಷ್ಟವಾದ ವಿಶ್ವಾಂಡದ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಈ ಎರಡು ಧರ್ಮಗಳೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾದವು. ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಉತ್ತಮತೆ ಸಾಧಿತವಾಗಿ, ಸ್ವಸ್ಥ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಸುಕ್ಷೇಮವಾಗಿ ನಿರಂತರ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿವೃತ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮೌಲ್ಯಾಧಾರಿತ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳಿನಾಟದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಧರ್ಮಗಳ ಪರಿಪಾಲನೆಯಿಂದ ಸಮಷ್ಟಿ-ವೃಷ್ಟಿ ಹಿತ ಸಾಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೃತಿಯ ಸಾರ

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನೂ 'ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ' 'ಕರ್ಮಯೋಗ' ಮುಂತಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯೋಗಗಳೆಂದು

ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಒಟ್ಟು ಹದಿನೆಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ತತ್ತ್ವಸಮಾನತೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕರ್ಮಯೋಗ, ಜ್ಞಾನಯೋಗ, ಧ್ಯಾನಯೋಗ, ಭಕ್ತಿಯೋಗ, ಎಂದು ಇದನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ವಿಭಾಗವನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆ ಯೋಗಗಳು ಆಯಾಯ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದೇನಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳ ಅಂಶಗಳೂ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ, ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಸಂಮಿಳಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾವುದೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯವೂ ಪೃಥಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇ ಯೋಗದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ತತ್ತ್ವವು ಉಳಿದವುಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವೂ, ಪೋಷಕವೂ ಆಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ.

ಕರ್ಮಯೋಗ

'ನ ಹಿ ಕಶ್ಚಿತ್ ಕ್ಷಣಮಪಿ ಜಾತು ತಿಷ್ಠತ್ಯ ಕರ್ಮಕೃತ್' (೩.೫) ಎಂಬಂತೆ ಯಾವ ಒಂದು ಜೀವಿಯೂ ಏನೂ ಮಾಡದೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮ ಯಾವ ರೀತಿ ಇದ್ದರೆ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಈ ಲೋಕಕ್ಕೇ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ರೀತಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ಅದು 'ಯೋಗ'ವಾಗುತ್ತದೆ. ಫಲದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಪರಂಪರೆಗಳು ವಿಧಿಸಿರುವ ಕರ್ಮ(ಕೆಲಸ)ಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆಯಾಗಿ ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದೇ ಫಲಕ್ಕಾಗಿ, ಅದು ಹೇಗೆ ಫಲ ಬೇಡ ಅನ್ನುವುದು? ಹೌದು, ಬೀಜ ಮಣ್ಣು ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಮೊಳಕೆ ಯೊಡೆದು, ಚಿಗುರಿ, ಹೂವು ಕಾಯಿ ಹಣ್ಣು ಆಗದೆ ಇರುವುದೇ! ಖಂಡಿತ ಆಗೇ ಆಗುವುದು. ಅಂತೆಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಫಲ ಸಿಗದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದರ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮರೆತು ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಬಾರದು ಅಷ್ಟೆ. ಜೊತೆಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಫಲ ಏನು ಸಿಗುತ್ತದೆಯೋ - ಅದು ಸ್ತುತಿಯೋ-ನಿಂದೆಯೋ, ಕೀರ್ತಿಯೋ-ಅಪಕೀರ್ತಿಯೋ, ಪಾಪವೋ-ಪುಣ್ಯವೋ, ಐಶ್ವರ್ಯವೋ-ದಾರಿದ್ರ್ಯವೋ ... ಏನೋ ಅದನ್ನು ವಿಶ್ವಾಂಡದ ಮೂಲಸ್ರೋತವಾದ ಪರತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು - ಎಂಬುದು ಈ ಯೋಗದ ಸಾರ.

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರೂ, 'ಹೇ ತಾಯಿ ತೆಗೆದುಕೋ ನಿನ್ನ ಪಾಪವನ್ನು, ತೆಗೆದುಕೋ ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯವನ್ನು; ತೆಗೆದುಕೋ ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು, ತೆಗೆದುಕೋ ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು..' ಎಂದು ಧರ್ಮ-ಅಧರ್ಮ, ಶುಚಿ-ಅಶುಚಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಾತ್ಪರೆಯಾದ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಈ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸದೆ ನಮ್ಮ ಪರಂಧಾಮಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಜೀವಿಯ ಪ್ರತಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶ, ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಹಂಬಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ, ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ತನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮಾನವ ಸಿದ್ಧನಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಮಾನವ ಸಹಜ ಆಸಕ್ತಿ, ಅಕರ್ಷಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಭಾವದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು, ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು, ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಾದಾಗ ಅದು ಬಂಧಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತದೆ ಗೀತೆ.

ಕಾಮಾಸಕ್ತಿ ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾದುದು. ಇದನ್ನು ಪಿತೃಗಳ (ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಹಿರಿಯರ) ಪೂಜೆಗೆ, ಸೇವೆಗೆ, ತಮ್ಮನ್ನು ಈ ಸ್ಥಿತಿ ತಲುಪುವಂತೆ ಸಾಕೆ ಸಲಹೆ ಪೋಷಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು, ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತಹ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಮತ್ತು ಸಂತತಿಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಇಹಲೋಕದ ಜೀವನವು ಹಿತಕರವೂ ಪ್ರೇಮಮಯವೂ ಸುಖಕರವೂ ಆಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಗತಿಸಿದ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ, ಮೇಲಿನ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿನ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿ ಆನಂದ ದಾಯಕವೂ ತೃಪ್ತಿಕರವೂ ಆಗುವುದು. ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು 'ಪಿತೃಯಜ್ಞ'. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಮಿ, ಮಳೆ-ಬೆಳೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳಿಂದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು, ಅವರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದು 'ದೇವಯಜ್ಞ'. ಗುರು ಮುಖೇನ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಾನೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನದ ಆಳ ವಿಸ್ತಾರಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾ ಜ್ಞಾನದೀವಿಗೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿ ವಿದ್ಯಾದೀವಿಗೆ ನಂದದಂತೆ ನಿತ್ಯನಿರಂತರ ಬೆಳಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು 'ಋಷಿಯಜ್ಞ'. ಸಹಜಜೀವಿಗಳಾದ ನೆರೆಹೊರೆ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೇಮ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಪೂರ್ಣವ್ಯವಹಾರ ಅವರ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ, ಅವರ ನೆರವಿಗೆ ಧಾವಿಸುವ ಮನಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿ 'ನೈಯಜ್ಞ'. ಸಕಲಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆ. ಭೂಮಂಡಲದ ವಾತಾವರಣದ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸಮತೋಲನ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳ (ಚರಾಚರ) ಪಾತ್ರವೂ ಗಣನೀಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೂ ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ, ಭಯಕಾರಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ, ನಾಯಿ, ಕೋಳಿ, ಬೆಕ್ಕು, ಕುರಿ, ಮೇಕೆ, ಹಂದಿ, ಹಸು, ನರಿ, ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ... ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆ ಅನುಕಂಪ ಹೊಂದಿ ಅವುಗಳ ಉಳಿವಿಗೆ ಬದುಕಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗುವಂತಹ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು 'ಭೂತಯಜ್ಞ'.

ಸಹಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪುರೋವಾಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ಅನೇನ ಪ್ರಸವಿಷ್ಯದ್ಧಂ ಏಷ ಪೋಷ್ತಿ ಪ್ವಕಾಮಧುಕಃ || (೩.೧೦)

ಅನ್ನಾದ್ಭವಂತಿ ಭೂತಾನಿ ಪರ್ಜನ್ಯಾದನ್ನ ಸಂಭವಃ |

ಯಜ್ಞಾದ್ಭವತಿ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಕರ್ಮಸಮುದ್ಭವಃ || (೩.೧೪)

ಕರ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮೋದ್ಭವಂ ವಿದ್ಧಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರ ಸಮುದ್ಭವಂ |

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಗತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿತ್ಯಂ ಯಜ್ಞೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ || (೩.೧೫)

ಹೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ, ಯಜ್ಞದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. "ಯಜ್ಞದಿಂದ ಜೀವಿಗಳ ಪೀಳಿಗೆ ಮುಂದುವರೆಯಲಿ. ಈ ಯಜ್ಞವು ನೀವು ಬಯಸಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡಲಿ, ಅನ್ನದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಮಳೆಯಿಂದ ಅನ್ನ, ಯಜ್ಞದಿಂದ ಮಳೆ, ಕರ್ಮದಿಂದ ಯಜ್ಞ, ಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ ಕರ್ಮ, ಅವ್ಯಯವಾದ ಪರಾತ್ಪರ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ, - ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ 'ಯಜ್ಞ'ವನ್ನೂ, 'ಯಜ್ಞ'ವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ."

ಹೀಗೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ತತ್ತ್ವವು 'ಯಜ್ಞ'ದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಮಾನವ ಜೀವನವೇ ಯಜ್ಞಮಯವಾದುದು, ಪೂಜ್ಯತಮವಾದುದು ಎಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ಯಜ್ಞ'ದೃಷ್ಟಿ ಮರೆತ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಬಾಳು ಮಾನವ ಜೀವನದ ಗುರಿಯಾಗಬಾರದು. ಭಗವಂತನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟವಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಭೋಗಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಇರುವುದು ಎಂಬಂತೆ ಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆಯಿಂದ ಭೋಗಿಸುವವನು 'ಕಳ್ಳ'ನೇ. 'ತೈರ್ಧತ್ತಾನಪ್ರದಾಯೈಭ್ಯೋ ಯೋ ಭುಂಕ್ತೇ ಸ್ತೇನ ಏವ ಸಃ' (೩.೧೨) ಭಗವಂತ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ. ಕೊಡಬೇಕು, ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ನಿರ್ಗತಿಕನಿಗೆ ಹಣ, ನಿರಕ್ಷರಿಗೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನ, ರೋಗಿಗೆ ಔಷಧಿ ಪಥ್ಯ, ಹಸಿದವನಿಗೆ ಅನ್ನ... ಏನು ನಮ್ಮ ಬಳಿ ಇದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಅರ್ಪಿತಭಾವದಿಂದ, ಪ್ರೇಮಭಾವದಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ 'ಯಜ್ಞ' ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ ಪರಮಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತದೆ - 'ಸರ್ವಂ ಕರ್ಮಾಖಿಲಂ ಪಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನೇ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ' (೪.೩೩). ಯಜ್ಞಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಲಾರದು.

ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು - ದಾನ ಧರ್ಮ ಯಾಗ ಯಜ್ಞ ವೇದಾಂತಜ್ಞಾನದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು, ಅಲ್ಲಿ ಹಾರ-ತುರಾಯಿ ಧನಸಮೃದ್ಧಿ ಸನ್ಮಾನ ಕೀರ್ತಿಗಳ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿದ್ದರೆ, ಯಜ್ಞಭಾವ ಅರ್ಪಿತಭಾವ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ, ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಈ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸುತ್ತದೆ: 'ಯಜ್ಞಾರ್ಥಾತ್ಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮ ಬಂಧನಃ' (೩.೯). ಅದೇ ಯಜ್ಞಭಾವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವು (ಏನು ಮಾಡುವೆಯೋ, ಏನು ಊಟಮಾಡುವೆಯೋ, ಅನು

ಭವಿಸುವೆಯೋ, ಯಾಗ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವೆಯೋ, ದಾನ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವೆಯೋ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ಪರಾತ್ತರ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ (೯.೨೭) ಅರ್ಪಿಸುವಿಕೆ) ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಕಲ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ : 'ಯಜ್ಞಶಿಷ್ಟಾಶೀನಃ ಸಂತೋ ಮುಚ್ಯಂತೇ ಸರ್ವ ಕಿಲ್ಬಿಷೈಃ।' (೩.೧೩)

ಆದುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಗೀತಾಸಾರ 'ತ್ಯಾಗ'ವೇ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಐಂದ್ರಿಯಿಕ ಜೀವನದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವವನಿಗೂ ಭವದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಾಗ ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಗೀತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಜ್ಞಾನಯೋಗ

ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಂಡ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ, ಸ್ಥಾವರ-ಜಂಗಮ ರೂಪವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅರಿವಿಗೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಮವಸ್ತುವಿನದೇ ಅಂಶ, ಸ್ವರೂಪ. ಪರಮವಸ್ತುವಿನ ಶಕ್ತಿ 'ಪ್ರಕೃತಿ.' ಅದು ಸತ್ವರಜಸ್ ತಮೋಗುಣಾತ್ಮಕವಾದುದು. ಸತ್ವಗುಣದಿಂದ ಮಹತ್ ಬುದ್ಧಿ ತತ್ತ್ವ, ರಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಹಂಕಾರ, ತೈಜಸ ವೈಕೃತಿಕ ತಾಮಸ ಅಹಂಕಾರಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಮನಸ್ಸೂ, ಅವುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅನುಭವಿಸುವ ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ, ತನ್ಮಾತ್ರಗಳೂ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲವೂ ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಜೀವಕೋಟಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡ ಗಿಡ-ಮರ ನದಿ-ನದಿ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತವೂ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಲು ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲದರೊಳಗೆ ಸಕಲ ವಿಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಕಾರಕನಾಗಿ ಇರುವ ಚೈತನ್ಯ ಈ ಎಲ್ಲದರೊಡನಿದ್ದರೂ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ಜಯದಿಂದ ವಿಶ್ವವು ಇಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾದ ಮೂಲವಸ್ತುವನ್ನೇ ಜೀವ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಗ್ರಹಿಸುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅವು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ (ಕಿವುಡನಂತೆ ಕುರುಡನಂತೆ...) ವಿಷಯಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಲವಾದ ತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಲವಾದ 'ಅಹಂಕಾರ' ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ಥೋತವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪರತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತವೆ. (೨.೫೯)

ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದವನಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ, ಅವು ಗ್ರಹಿಸುವ ಶಬ್ದಾದಿಗಳು (ಹವಿ) ಬ್ರಹ್ಮ. ಒಳಗಿರುವ ಚೈತನ್ಯ(ಆತ್ಮ) ಬ್ರಹ್ಮ (ಅಗ್ನಿ). ಅದರಲ್ಲಿ

ಹೋಮ ಮಾಡುವ ಈ ಶರೀರ ಬ್ರಹ್ಮ - ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮ: ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದಲ್ಲದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಲ್ಲದ್ದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅನುಭವ ಸದಾ ಅವನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಔನ್ನತ್ಯಾನುಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಏನನ್ನು ತಾನೆ ಕಾಣಬಲ್ಲ! ಸೇರಬಲ್ಲ!

ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಹವಿಃ ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ನೌ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಹುತಂ|

ಬ್ರಹ್ಮೈವ ತೇನ ಗಂತವ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ-ಕರ್ಮ-ಸಮಾಧಿನಾ|| (೪.೨೪)

ಶ್ರದ್ಧೆ ನಿಷ್ಠೆ ತಾಳ್ಮೆಗಳಿಂದ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಈ ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವ ಛಲವುಳ್ಳಂತಹವರಿಗೆ ಇದೂ ಒಂದು ಸಾಧನಾಮಾರ್ಗ.

ಧ್ಯಾನಯೋಗ

ತನ್ನ ಹೊರಸತ್ವ ಅಂತಃ ಸತ್ವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಲೌಕಿಕವಾದ ವಸ್ತು ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಅದ್ವೈತವಾದ ಶಕ್ತಿಪವಾಡಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುವುದು, ಲೌಕಿಕವಾದ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಗಳ (ಅಣಿಮಾ ಮಹಿಮಾದಿ) ಆಗರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವದೊಡನೆ ಒಂದಾಗುವುದು ಧ್ಯಾನಯೋಗ.

ಈ ಯೋಗದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರವೂ ಅಲ್ಲದ ಹೆಚ್ಚು ತಗ್ಗೂ ಅಲ್ಲದ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಜನವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತಲೆ-ಬೆನ್ನು-ಕುತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ನೇರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಇಂದ್ರಿಯ, ಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ಒಳಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೊರ ಇಂದ್ರಿಯ, ಒಳ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಮ ದಮ ಮೊದಲಾದ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಅತ್ಯಂತ ಚಂಚಲ -

ಯತೋ ಯತೋ ನಿಶ್ಚರತಿ ಮನಶ್ಚಂಚಲಮಸ್ಥಿರಂ|

ತತಸ್ತತೋ ನಿಯಮ್ಯ ತದಾತ್ಮನೈವ ದಶಂ ನಯೇತ್|| (೬.೨೬)

ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಷಯ ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಂತೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಊಟ, ವ್ಯವಹಾರ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ನಡೆ-ನುಡಿ, ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ನಿಯತತೆ ಕೈಪುಡೆ ಮಿತ-ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. (೬-೧೭)

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಗಾಳಿ ಬೀಸದ ಕಡೆ ಇಟ್ಟ ಸೊಡರು ಅಲುಗಾಡದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಂತೆ ಊರ್ಧ್ವಮೂಲವಾಗಿ ಉರಿಯುವಂತೆ, ಯೋಗಿಯ ಚಿತ್ತವೂ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ, ಚಿತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ ಅಹಂಕಾರ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಿ ಆತ್ಮ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಪರಾತ್ತರದೊಳಗೆ ಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿ ಗೇರಿಸಬೇಕು. ಇದು ಧ್ಯಾನಯೋಗ.

ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಯೋಗದ ಪರಮೌನ್ನತ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲೇ ಸಾಧಕನ ಆಯಸ್ಸು ಮುಗಿದು ಹೋದರೆ ಆಗ ಅವನ ಸಾಧನೆಯ ಕಥೆ ಏನು? ಮತ್ತೆ ಅವನು ಮೊದಲಿನ ಹಂತದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆ? - ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಕಳವಳದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. “ಸಾಧನಾ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದವನ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಯಾವ ನಾಶವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಹದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿ ಪರದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿ ಅವನ ಸಾಧನೆಗೆ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ‘ನ ಹಿ ಕಲ್ಯಾಣಕೃತ್ ಕಪ್ತಿದ್ವರ್ಗತಿಂ ತಾತ ಗಚ್ಛತಿ’ (ಓ.೪೦) ಧ್ಯಾನದಫಲವಾಗಿ ಅವನು ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅವನು ಅನುಭವಿಸುವನು. ಆ ಪುಣ್ಯ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಶರೀರವನ್ನು ತಳೆದು ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುವುದಾದರೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಆ ಧ್ಯಾನದ ಶಕ್ತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧ ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನರ ಮನೆಯಲ್ಲೋ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಕುಲದಲ್ಲೋ, ಯೋಗಿಗಳ ವಂಶದಲ್ಲೋ ಜನ್ಮ ತಳೆಯುವನು ” (ಓ.೪೧-೪೨) ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಸಾಧನೆ ನಿಂತಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವನು ತನ್ನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಬಹುದು, ಇದು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಗೀತೆ ತೋರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಭರವಸೆ.

ಭಕ್ತಿಯೋಗ

ಭಗವದ್ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೊಂದುವ ಪರಮ ಪ್ರೇಮವೇ ಭಕ್ತಿ. ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಗುಣ ಪ್ರೀತಿ. ಯಾವ ಯಾವ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಯಾವ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ, ಭಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅಂತಹ ಭಾವದಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಭಗವಂತ ಒಲಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಯೋ ಯೋ ಯಾಂ ಯಾಂ ತನುಂ ಭಕ್ತಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾರ್ಚಿತುಮಿಚ್ಛತಿ | ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ತಾಮೇವ ವಿದಧಾಮ್ಯಹಂ || (೭.೨೧)

ಎಂದು ಗೀತೆ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಅವನ ಇಷ್ಟಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾ ನಂದರೂ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಔದಾರ್ಯವೇ ಭಾರತೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಆಯಾ ಜೀವಿಗಳ ಭಾವ ಸಂಸ್ಕಾರ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ರೂಪ ಯಾವ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಆ ರೂಪ ಆ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರೀತಿ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಭಗವಂತ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ‘ಭಗವಂತ ಮಾತ್ರ ಬೇಕು’ ಎಂದು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದುವಂತಹ ಭಕ್ತರು, ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮ ತಳೆಯಲೂ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರುವಂತಹ ಭಕ್ತರು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ನಾರದ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರವೂ ಈ ಭಕ್ತಿಯ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಭಕ್ತ ಸಾಧಿಸಬೇಕು (ಸೂ.೮೨) ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ತಮ್ಮ ತಾಳಲಾರದ ಕಷ್ಟ ನೋವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಮೊರೆಹೋಗುವ ಪ್ರೀತಿಸುವ ‘ಆರ್ತ’ ಭಕ್ತರೇ ಹೆಚ್ಚು ಜನ. ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪ ಅವನ ಲೀಲೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ತಿಳಿದು ಆನಂದಿಸುವ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮೊರೆ ಹೋಗುವ ಭಕ್ತ ‘ಜಿಜ್ಞಾಸು’. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದುವ ಭಕ್ತ ‘ಆರ್ಥಾರ್ಥಿ’. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಉನ್ನತರೇ ಉತ್ತಮರೇ. ಆದರೆ ಭಗವಂತನು ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಭಗವದರ್ಪಿತವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಭಗವತ್ತಿಯವಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ಆಚಾರ ವಿಚಾರ ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಜೀವನ ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವ ‘ಜ್ಞಾನೀ’ ಭಕ್ತ ಸ್ವತಃ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ‘ಜ್ಞಾನೀ ತಾತ್ಪರ್ಯಮೇ ಮತಃ |’ (೭.೧೮) ‘ತೇಷಾಂ ಜ್ಞಾನೀ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತ ಏಕಭಕ್ತಿರ್ವಿಶಿಷ್ಟತೇ |’ (೭.೧೭)

ಸದಾಕಾಲ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಮನ ಬುದ್ಧಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲೇ ನೆಲೆನಿಲ್ಲಿಸಿ ದೇವರ ಲೀಲಾ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರ ಯಂತ್ರವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಕ್ತಿ ಅವನದು. ಅಂತಹವನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಲೋಕವನ್ನು ಉದ್ವೇಗಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಯಾವ ಗುಣ-ಭಾವ-ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತವೂ ಭಗವಂತನು ಮಾದರಿಂದ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಯಾರಿಂದಲೂ ತಾನು ಉದ್ವೇಗಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಮೇಲೂ ಕೋಪ-ತಾಪ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ತಾಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳ ಬಾಧೆಯೂ ಅವನಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಮಕಾರ ಅಹಂಕಾರರಹಿತನಾಗಿ ಸದಾ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. (೧೨. ೧೪-೧೬)

ಉಪಸಂಹಾರ

ಅವರವರ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಅವರವರ ಭಾವ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ನ್ನುನುಸರಿಸಿ ಅವರಿಗಪೇಕ್ಷಿತರಾದ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಸಾಧಕ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೂ ಸಾಕು ಅದು ಅವನನ್ನು ಮಹಾಭಯದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವುದು. (‘ತ್ರಾಯತೇ ಮಹತೋ ಭಯಾತ್.’) ಗೀತೆಯ ಒಂದೊಂದು ಪಾದ, ಪಾದದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗ, ಒಂದೊಂದು ಪದವೂ ಮಂತ್ರವೇ, ಮಹಾ ಮಂತ್ರವೇ. ಅದನ್ನು ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದರೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಭವದಿಂದ ದಾಟಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ‘ಮನ್ಮಥಾ ಭವ ಮದ್ಭಕ್ತೋ ಮದ್ಯಾಜೀ...’ (೧೮.೬೫) ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ‘ಮನ್ಮಥಾ ಭವ’ ಇದೊಂದೇ ಮಹಾತಾರಕ ಮಂತ್ರವಾಗಬಲ್ಲದು. ‘ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಡು’ - ಇದನ್ನೇ ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿ